

System finansowy w Polsce

Redakcja naukowa: Bogusław Pietrzak, Zbigniew Polański i Barbara Woźniak

TOM 1

	9
Przedmowa do drugiego wydania	
Przedmowa do pierwszego wydania	11
1. Wprowadzenie. System finansowy we współczesnej gospodarce rynkowej (Zbigniew Polański)	15
1.1. System finansowy a system ekonomiczny i system społeczny	15
1.2. Funkcje systemu finansowego	17
1.3. Struktura systemu finansowego	20
1.3.1. Rynkowy system finansowy	20
1.3.2. Publiczny system finansowy	43
1.3.3. System finansowy: spojrzenie ogólne	56
1.4. Pieniądz	57
1.4.1. Istota i cechy współczesnego pieniądza	57
1.4.2. Bank centralny jako instytucja publiczna	60
1.5. System finansowy jako środowisko funkcjonowania podmiotów sfery realnej	61
Literatura	63
Część I. Rynkowy system finansowy	69
2. System bankowy (Bogusław Pietrzak)	69
2.1. Istota systemu bankowego w gospodarce rynkowej	69
2.1.1. Struktura i czynności systemu bankowego	69
2.1.2. Kreowanie pieniądza przez system bankowy	74
2.1.3. Zarządzanie aktywami i pasywami banku komercyjnego – optymalizacja wyniku finansowego i minimalizacja ryzyka	78
2.1.4. Bank centralny w gospodarce rynkowej	84
2.2. System bankowy w Polsce	90
2.2.1. Podstawowe kierunki ewolucji	90
2.2.2. Stan polskiego systemu bankowego	94
2.2.3. Perspektywy rozwoju	116
Literatura	122
Aneks. Kreowanie pieniądza w ujęciu „mnożnikowym” (Zbigniew Polański)	125
Literatura	131
3. Polityka pieniężna (Zbigniew Polański)	132
3.1. Bank centralny i polityka pieniężna	132
3.1.1. Specyfika banku centralnego	132
3.1.2. Cele i strategię polityki pieniężnej	133
3.1.3. Instrumenty polityki pieniężnej	137
3.1.4. Mechanizm transmisji impulsów monetarnych	144
3.2. Polityka pieniężna w Polsce	148
3.2.1. Przemiany uwarunkowań prawno-instytucjonalnych	148
3.2.2. Polska jako „otwarta gospodarka”: rozwój systemu kursu walutowego	151
3.2.3. Ewolucja polityki NBP	157
3.2.4. Wejście Polski do strefy euro: monetarne kryteria konwergencji	164
Literatura	167

Aneks. Kreowanie pieniądza w ujęciu skonsolidowanego bilansu systemu bankowego (<i>Zbigniew Polański</i>)	170
Literatura	173
4. Internacjonalizacja systemu finansowego (<i>Edmund Pietrzak</i>)	174
4.1. Czynniki internacjonalizacji systemu finansowego	174
4.2. Liberalizacja dewizowa jako główny mechanizm umiędzynarodowienia systemu finansowego	175
4.3. Liberalizacja dewizowa a wymienialność walut. Standardy wymienialności	175
4.4. Warunki i koncepcje wymienialności walut w praktyce międzynarodowej	181
4.5. Wewnętrzna wymienialność złotego (styczeń 1990 r. – czerwiec 1995 r.)	187
4.6. Złoty jako waluta wymienialna według standardu MFW (czerwiec 1995 r. – grudzień 1998 r.)	190
4.7. Złoty jako waluta wymienialna według wymagań OECD (styczeń 1999 r. – wrzesień 2002 r.)	194
4.8. Złoty jako waluta wymienialna według wymagań Unii Europejskiej (od października 2002 r.)	197
4.9. Perspektywy i znaczenie przyjęcia euro dla internacjonalizacji systemu finansowego	200
Literatura	201
5. Międzybankowy rynek pieniężny (<i>Piotr Szpunar</i>)	202
5.1. Rynek lokat międzybankowych	203
5.2. Organizacja rynku lokat międzybankowych	207
5.3. Rozwój i aktywność rynku lokat międzybankowych	214
5.4. Bank centralny na rynku pieniężnym	218
5.5. Rynek bonów pieniężnych NBP	233
5.6. Rynek bonów skarbowych	237
5.7. Rynek obligacji skarbowych	241
5.8. Perspektywy rozwoju międzybankowego rynku pieniężnego w Polsce	245
Literatura	249
6. Pozostałe segmenty rynku pieniężnego (<i>Marek Nowak</i>)	250
6.1. Pojęcie i ogólna charakterystyka pozabankowego rynku pieniężnego	250
6.2. Rynek papierów komercyjnych	250
6.2.1. Funkcjonowanie papierów komercyjnych w krajach rozwiniętych na przykładzie rynku amerykańskiego	253
6.2.2. Obliczanie dyskonta, stopy dyskonta i stopy rentowności papierów komercyjnych	254
6.2.3. Procedura emisji papierów komercyjnych	257
6.2.4. Rynek pierwotny i rynek wtórny papierów komercyjnych	258
6.2.5. Rating papierów komercyjnych	260
6.2.6. Znaczenie rynku papierów komercyjnych dla sektora przedsiębiorstw i sektora bankowego	261
6.2.7. Rozwój rynku papierów komercyjnych w ostatnich latach i jego perspektywy	262
6.3. Rynek certyfikatów depozytowych	266
6.3.1. Dwa segmenty rynku certyfikatów depozytowych	267
6.3.2. Perspektywy rozwoju rynku certyfikatów depozytowych	268
6.4. Rynek wierzytelności przedsiębiorstw	268
6.4.1. Rozwój rynku wierzytelności przedsiębiorstw	269
6.4.2. Rynek wierzytelności przedsiębiorstw w połowie pierwszej dekady XXI w.	270
6.4.3. Perspektywy rozwoju rynku wierzytelności przedsiębiorstw	272
Literatura	273

7. Rynek kapitałowy (<i>Mirosław Dusza</i>)	275
7.1. Segment kapitałowy w gospodarce rynkowej	275
7.1.1. Definicja i funkcje rynku kapitałowego	275
7.1.2. Podstawowe instrumenty rynku kapitałowego	277
7.1.3. Przyczyny kryzysów giełdowych	283
7.1.4. Struktura współczesnego rynku kapitałowego	286
7.1.5. Przepisy. Specyficzny język rynku kapitałowego	289
7.2. Rynek kapitałowy w Polsce	291
7.2.1. Podstawy prawne	292
7.2.2. Struktura instytucjonalna rynku	293
7.2.3. Podstawowe instrumenty finansowe	297
7.2.4. Historia najnowsza polskiego rynku akcji	302
7.2.5. Uwarunkowania rozwoju rynku kapitałowego w Polsce	303
Literatura	307
8. Fundusze i instytucje wspólnego inwestowania (<i>Marek Góra</i>)	309
8.1. Podstawy wspólnego inwestowania	309
8.1.1. Inwestowanie w ujęciu ekonomicznym i finansowym	309
8.1.2. Inwestowanie długoterminowe	311
8.1.3. Wspólne inwestowanie – możliwości i ograniczenia	312
8.1.4. Instytucje finansowe umożliwiające wspólne inwestowanie	314
8.2. Polski rynek instytucji wspólnego inwestowania (poza funduszami emerytalnymi)	315
8.2.1. Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	315
8.2.2. Ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe	316
8.2.3. Fundusze <i>private equity/venture capital</i>	318
8.3. Oszczędzanie na emeryturę	319
8.3.1. Wymiana międzypokoleniowa	320
8.3.2. Powszechny system emerytalny a dodatkowe oszczędności	322
8.4. Polski system emerytalny	324
8.4.1. Otwarte fundusze emerytalne i powszechne towarzystwa emerytalne jako element powszechnego systemu emerytalnego i polskich rynków finansowych	325
8.4.2. Instytucjonalne podstawy funkcjonowania rynku funduszy emerytalnych	327
8.4.3. Środki przepływające przez indywidualne konta emerytalne w otwartych funduszach emerytalnych	328
8.4.4. Wielkość otwartych funduszy emerytalnych	329
8.4.5. Portfel inwestycyjny otwartych funduszy emerytalnych	331
8.5. System emerytalny i rachunki narodowe	336
8.6. Perspektywy rozwoju instytucji wspólnego inwestowania	338
Literatura	341
9. Rynek walutowy (<i>Edmund Pietrzak, Paweł Pietrzak</i>)	342
9.1. Funkcje rynku walutowego	342
9.2. Międzynarodowy rynek walutowy	343
9.3. Transakcje na rynku walutowym w Polsce	345
9.3.1. Transakcje natychmiastowe	345
9.3.2. Transakcje terminowe	345
9.3.3. Transakcje zamienne (swap)	347
9.3.4. Walutowe transakcje przyszłościowe (<i>currency futures</i>)	348
9.3.5. Opcje walutowe	349

9.4. Rozwój rynku walutowego w Polsce	350
9.4.1. Pierwszy etap: początki rynku walutowego – lata 1990–1991	350
9.4.2. Drugi etap: grudzień 1991 r. – maj 1995 r.	351
9.4.3. Trzeci etap: maj 1995 r. – kwiecień 2000 r.	354
9.4.4. Czwarty etap: rynek walutowy po upłynnieniu kursu złotego w kwietniu 2000 r.	359
9.4.5. Specyfika oraz uczestnicy polskiego rynku walutowego	364
9.5. Regulacje prawne rynku walutowego	366
9.6. Euro a funkcjonowanie rynku walutowego w Polsce	366
9.7. Perspektywy rozwoju rynku walutowego w Polsce	368
Literatura	369
10. Rynek instrumentów pochodnych (<i>Edmund Pietrzak, Sławomir Antkiewicz, Iwona Sobol, Monika Szmelter</i>)	371
10.1. Definicja, rodzaje i zastosowanie instrumentów pochodnych	371
10.2. Instrumenty pochodne na świecie	376
10.2.1. Rozwój handlu instrumentami pochodnymi	376
10.2.2. Najważniejsze rynki instrumentów pochodnych	380
10.3. Instrumenty pochodne w Polsce	388
10.3.1. Rozwój rynku instrumentów pochodnych	389
10.3.2. Regulacje prawne handlu instrumentami pochodnymi	400
10.3.3. Perspektywy rozwoju rynku instrumentów pochodnych	409
Literatura	410
11. Rynek ubezpieczeniowy (<i>Ewa Wierzbicka</i>)	412
11.1. Istota rynku ubezpieczeniowego	412
11.2. Czynniki wpływające na rozwój rynku ubezpieczeniowego	413
11.3. Ubezpieczyciel jako pośrednik finansowy	415
11.4. Ewolucja rynku ubezpieczeniowego w Polsce	420
11.5. Rynek ubezpieczeń w Polsce na tle światowego rynku ubezpieczeniowego	426
11.6. Zmiany w strukturze działu I	428
11.7. Zmiany w strukturze działu II	432
11.8. Polski rynek częścią jednolitego rynku ubezpieczeniowego Unii Europejskiej	436
11.9. Współpraca ubezpieczycieli i banków	440
11.9.1. <i>Bancassurance</i>	441
11.9.2. Grupy bankowo-ubezpieczeniowe	442
11.9.3. Związki bankowo-ubezpieczeniowe w Polsce	445
11.10. Perspektywy rozwoju rynku ubezpieczeniowego w Polsce	446
Literatura	447
12. System płatniczy (<i>Krzysztof Senderowicz</i>)	450
12.1. Podstawowe pojęcia	450
12.1.1. Instrumenty płatnicze i procedury bankowe	451
12.1.2. Systemy płatności	453
12.2. Znaczenie systemu płatniczego	454
12.2.1. Rola systemu płatniczego w gospodarce narodowej	454
12.2.2. Zagrożenia związane z zakłóceniami w funkcjonowaniu systemów płatności	456
12.3. Ewolucja systemu płatniczego w Polsce	460
12.3.1. System płatniczy w dobie powstawania rynkowego systemu finansowego	460
12.3.2. Kształtowanie się współczesnego systemu płatniczego	462
12.4. Funkcjonowanie polskich systemów płatności do rozliczeń w złotych	464

12.4.1. System SORBNET	464
12.4.2. SystemELIXIR	466
12.5. Funkcjonowanie polskich systemów płatności do rozliczeń w euro	467
12.5.1. System SORBNET-EURO	467
12.5.2. SystemEuroELIXIR	469
12.6. Kierunki rozwoju polskiego systemu płatniczego w kontekście integracji europejskiej	470
12.6.1. Lata 2000–2005	470
12.6.2. Kierunki dalszych zmian	473
Literatura	476
Indeks rzeczowy	

TOM 2

Przedmowa do drugiego wydania	9
Część II. Publiczny system finansowy	13
13. Zasady funkcjonowania i zakres publicznego systemu finansowego (<i>Barbara Woźniak</i>)	13
13.1. Zadania publiczne i środki ich realizacji	13
13.1.1. Zadania państwa	13
13.1.2. Zadania samorządu terytorialnego	26
13.2. Specyfika publicznego systemu finansowego	33
13.2.1. Dobra publiczne	33
13.2.2. Środki publiczne	39
13.3. Sektor finansów publicznych	56
13.3.1. Podmioty i instytucje sektora finansów publicznych	56
13.3.2. Instytucje poboru dochodów publicznych i kontroli publicznej gospodarki finansowej	65
13.4. Dochody i wydatki sektora finansów publicznych	71
13.5. Kierunki zmian w publicznym systemie finansowym	86
Literatura	89
14. System budżetowy państwa (<i>Joanna Marczakowska-Proczka</i>)	94
14.1. Budżet państwa	94
14.1.1. Pojęcie i istota budżetu państwa	94
14.1.2. Podstawy prawne gospodarki budżetowej	96
14.1.3. Funkcje budżetu	97
14.1.4. Zasady budżetowe	98
14.2. Klasyfikacja budżetowa	101
14.3. Planowanie budżetowe	103
14.3.1. Etapy tworzenia budżetu	103
14.3.2. Rodzaje dochodów i wydatków budżetowych	106
14.3.3. Metody planowania budżetowego	113
14.4. Realizacja budżetu państwa	116
14.4.1. Przepływy środków pieniężnych	116
14.4.2. Obsługa rachunków budżetu państwa	119
14.4.3. Kontrola i dyscyplina budżetowa	121
14.4.4. Plan budżetu a jego wykonanie	124
14.5. Budżet a skarb państwa	126

14.5.1. Miejsce i funkcje skarbu państwa w gospodarce rynkowej	126
14.5.2. Skarb państwa w sektorze finansów publicznych	129
14.6. Budżet Unii Europejskiej	130
14.6.1. Geneza i funkcje budżetu Unii Europejskiej	130
14.6.2. Procedura budżetowa w Unii Europejskiej	132
14.6.3. Realizacja budżetu Unii Europejskiej	136
14.6.4. Rozliczenia Polski z Unią Europejską	139
14.7. Perspektywy polityki budżetowej w Polsce na najbliższe lata	141
Literatura	143
15. System finansowy jednostek samorządu terytorialnego (<i>Czesława Rudzka-Lorentz</i>)	145
15.1. Podstawy gospodarki finansowej samorządu terytorialnego	145
15.2. Udział samorządu terytorialnego w dochodach i wydatkach sektora finansów publicznych	150
15.3. Podział zadań i kompetencji między administrację rządową i samorząd terytorialny	151
15.4. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego	155
15.5. Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego	160
15.6. Źródła zagraniczne finansowania zadań jednostek samorządu terytorialnego	167
15.7. Partnerstwo publiczno-prywatne	169
15.8. Przychody i rozchody budżetów jednostek samorządu terytorialnego	173
15.9. Budżet jednostki samorządu terytorialnego	175
15.10. Kontrola gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego i nadzór nad nią	177
15.11. Kierunki zmian w systemie finansowym jednostek samorządu terytorialnego	180
Literatura	181
16. Fundusze celowe (<i>Barbara Woźniak</i>)	183
16.1. Miejsce i rola funduszy celowych w publicznym systemie finansowym	183
16.2. Przychody i wydatki funduszy celowych	192
16.3. Dotacje budżetowe dla funduszy celowych	198
16.4. Zadania funduszy celowych i źródła ich finansowania	206
16.4.1. Fundusze ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych	207
16.4.2. Pozostałe fundusze celowe	216
16.4.3. Fundusze celowe utworzone w 2005 r.	228
16.5. Agencje państwowe	234
16.6. Kierunki zmian funkcjonowania funduszy celowych	241
Literatura	244
17. Pomoc publiczna (<i>Barbara Woźniak</i>)	247
17.1. Istota i zasady udzielania pomocy publicznej	247
17.2. Rodzaje i instrumenty pomocy publicznej	259
17.3. Notyfikacja i autoryzacja pomocy publicznej w Unii Europejskiej	263
17.4. Notyfikacja pomocy publicznej w Polsce	267
17.5. Ewolucja unijnej polityki udzielania pomocy publicznej	270
17.6. Wyłączenia grupowe i pomoc regionalna	276
17.7. Kierunki zmian polityki w zakresie pomocy publicznej	283
Literatura	286
18. Polityka fiskalna (<i>Barbara Kolanowska-Kowalska</i>)	289
18.1. Istota, zakres i funkcje polityki fiskalnej	289

18.2. Stabilizacyjne działanie polityki fiskalnej	293
18.3. Środki realizacji polityki fiskalnej	298
18.3.1. Polityka podatkowa	298
18.3.2. Polityka celna	320
18.3.3. Pozostałe daniny publiczne	325
18.3.4. Dylematy rozdysponowywania środków publicznych	333
18.3.5. Deficyt budżetowy	342
18.4. Kierunki zmian polityki fiskalnej państw członkowskich Unii Europejskiej	357
Literatura	360
19. Dług publiczny (<i>Grzegorz Gołębiowski</i>)	362
19.1. Dług publiczny i jego rodzaje	362
19.1.1. Pojęcie długu publicznego	362
19.1.2. Systematyka długu publicznego	364
19.1.3. Przyczyny powstawania i istota długu publicznego	367
19.1.4. Alternatywne metody finansowania zadań publicznych	369
19.2. Ciężar długu w kontekście dopuszczalnych granic zadłużenia	370
19.2.1. Aspekty teoretyczne	370
19.2.2. Dług publiczny i granice zadłużenia w wybranych krajach	372
19.2.3. Ustawowe granice zadłużenia	373
19.3. Ewolucja zadłużenia publicznego w Polsce w okresie transformacji	374
19.3.1. Wejście państwa na krajowy i międzynarodowy rynek finansowy	374
19.3.2. Instrumenty zaciągania długu	377
19.3.3. Poziomi struktura zadłużenia skarbu państwa	378
19.3.4. Dług samorządowy	384
19.4. Strategie zarządzania długiem publicznym	386
19.4.1. Restrukturyzacja długu publicznego	387
19.4.2. Rządowe strategie zarządzania długiem publicznym w Polsce	391
19.5. Kierunki zarządzania długiem publicznym w XXI w.	393
Literatura	395
Część III. Finanse podmiotów sfery realnej	399
20. Gospodarstwa domowe (<i>Grażyna Rytelewska</i>)	399
20.1. Ograniczenie budżetowe konsumpcji w gospodarce rynkowej	399
20.2. Źródła finansowania konsumpcji gospodarstw domowych	402
20.2.1. Tworzenie i rozdysponowywanie strumienia dochodów sektora gospodarstw domowych	403
20.2.2. Podatki od osób fizycznych a zmiany w strukturze finansowania konsumpcji	406
20.2.3. Kredyt konsumpcyjny	408
20.2.4. Spożycie ogółem gospodarstw domowych	412
20.2.5. Oszczędności jako źródło finansowania odłożonej konsumpcji	413
20.3. Zarządzanie majątkiem gospodarstw domowych	418
20.3.1. Majątek rzeczowy	419
20.3.2. Aktywa finansowe	420
20.4. Kierunki zmian w powiązaniach między gospodarstwami domowymi a systemem finansowym	428
Literatura	432
21. Przedsiębiorstwa (<i>Agnieszka Cenker, Paweł Felis, Grzegorz Gołębiowski</i>)	434
21.1. Finanse przedsiębiorstwa	434

21.1.1. Charakterystyka ogólna	435
21.1.2. Cele finansów przedsiębiorstwa	435
21.1.3. Ruch okrężny kapitału i wartości rzeczowych	436
21.2. Źródła finansowania działalności przedsiębiorstwa	437
21.2.1. Kapitał własny	437
21.2.2. Kapitał obcy	440
21.3. Strategia podatkowa przedsiębiorstwa	446
21.3.1. Reakcje podatników na obciążenia podatkowe	447
21.3.2. Wpływ podatków na działalność przedsiębiorstwa	449
21.4. Związki finansów przedsiębiorstw z pozostałymi elementami systemu finansowego	457
21.5. Wybrane zagadnienia zarządzania finansami przedsiębiorstwa	460
21.5.1. Decyzje inwestycyjne i finansowe	460
21.5.2. Elementy analizy wskaźnikowej	463
21.5.3. Zarządzanie kapitałem obrotowym	466
21.6. Kierunki zmian w powiązaniach między przedsiębiorstwami a systemem finansowym	469
Literatura	471
22. Zakończenie. Krajowy system finansowy wobec globalizacji (<i>Jan Krzysztof Solarz</i>)	473
22.1. Przejawy globalizacji i próby wyjaśnienia niektórych jej aspektów	473
22.1.1. Pojęcie i przejawy globalizacji	473
22.1.2. Próby teoretycznego wyjaśnienia niektórych aspektów globalizacji	478
22.2. Międzynarodowy system finansowy	483
22.2.1. Pojęcie międzynarodowego systemu finansowego	483
22.2.2. Elementy i więzi międzynarodowego systemu finansowego	485
22.2.3. Transgraniczna konkurencja w międzynarodowym systemie finansowym	487
22.2.4. Międzynarodowe standardy finansowe	488
22.2.5. Perspektywy rozwoju międzynarodowego systemu finansowego	490
22.3. Przesłanki wyjaśniające pogłębianie i rozszerzanie integracji europejskiej	492
22.3.1. Raport P. Cecchiniego	492
22.3.2. Koncepcje wyjaśniające rozszerzanie i pogłębianie integracji europejskiej	493
22.3.3. Harmonizacja prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej	494
22.4. Wpływ globalizacji i integracji europejskiej na polski system finansowy	496
22.4.1. Wpływ na rynkowy system finansowy	497
22.4.2. Wpływ na publiczny system finansowy	499
Literatura	502
Indeks rzeczowy	505